

ปัจฉิมลิขิต ว่าด้วย “ปฏิรูปการเมือง” *

..... สังคมไทยต่างหาก เป็นที่ ๆ ไม่ปลอดภัย
ไม่ปลอดภัยสำหรับอุดมคติและการเปลี่ยนแปลง.....

ดร.เกษียร เตชะพีระ มติชน 26 กรกฎาคม 2539

ศาสตราจารย์เสน่ห์ อามริก **

คำชี้แจงเบื้องต้น

หนังสือเรื่อง การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ นี้ ตีพิมพ์ออกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยในหัวข้อ “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” ซึ่งรวมชุดทำงานหลายด้านด้วยกัน ดำเนินการศึกษาวิจัยในช่วงราวปี พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๒๘ นับเป็นระยะเวลาผ่านล่วงเลยมาถึงกว่า 10 ปี ความคิดในการรื้อฟื้นนำมาตี

พิมพ์ใหม่ครั้งนี้มาจาก ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ โดยปรารถนาว่าจะเผยแพร่ให้ได้อ่านกันอีก เนื่องจากเป็นช่วงเวลาและบรรยากาศของการตื่นตัวตื่นใจกันอย่างขนานใหญ่ในเรื่อง “ปฏิรูปการเมือง” กับทั้งกำลังอยู่ในห้วงดำเนินงานของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งเพิ่งจะจัดตั้งขึ้นสองสามเดือนที่ผ่านมา (มกราคม ๒๕๔๐) อย่างน้อยก็เพื่อให้เป็นช่องทางสำหรับสาธารณชนที่จะได้เรียนรู้เข้าใจขึ้นถึงพื้นฐานความเป็นมาและที่จะพึงเป็นไปตามสมควร

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือการเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ 11 ก.ค. 2540

** ศาสตราจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำหรับผู้เขียนเอง โดย
หลักการแล้ว ไม่มีอะไรขัดข้องต่อความคิด
ในการตีพิมพ์ เป็นแต่ไม่ได้คิดคาดหวังถึง
ขั้นว่า จะมีผู้คนติดตามอ่าน เกิดข้อคิดและ
ปฏิบัติอย่างเป็นมรรคเป็นผลจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ภายใต้กระแสขบวนการ
ปฏิรูปและการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญที่

กำลังเป็นไปใน
ขณะนี้ เพราะในที่สุดแล้ว หนังสือ
เรื่อง การเมืองไทย
กับพัฒนาการรัฐ-
ธรรมนูญ ไม่ได้มุ่ง
ตีประเด็นปัญหา
รอง ๆ อย่างเช่น
การซื้อ สตี ท์ ชาย
เสียงในการเลือกตั้ง
พฤติกรรมฉ้อฉลคด
โกงของนักการเมือง

เป็นต้น แล้วก็หาเหตุคิดค้นตำรับตำรา สรร
หากลไกการเมืองการบริหาร เพื่อ “สร้าง
ระบบที่ดี ให้คนดีมีความสามารถทำงาน
เพื่อสังคมได้” ที่ว่าปัญหาทำนองดังกล่าว
เป็นเรื่องรอง ๆ นั้น ไม่ได้หมายความว่าไปถึง
ว่าเรื่องเหล่านี้ไม่สำคัญ หรือว่าไม่จำเป็น
ต้องขจัดให้หมดสิ้นไป หามิได้เลย แล้วก็

คงไม่มีใครเวลาที่มองไม่เห็นเช่นนั้นเป็น
แน่ ประเด็นอยู่ที่ว่า ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้
เป็นเพียงผลอันเกิดแต่เหตุ การปฏิรูปที่แท้
จริง พึงต้องมุ่งไปที่เหตุปัจจัยเป็นหลัก
แล้วความคิดอ่านเปลี่ยนแปลงจัดตั้งกลไก
การเมืองการบริหารก็ย่อมต้องเป็นผลตาม
มาโดยตรรกวิสัยอยู่ในตัวเองในทางตรงกัน

**"เป็นการยากที่จะสรุปลงไปได้
ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นไปอยู่ในขณะนี้
เป็นเรื่องของการปฏิรูปการ
เมืองโดยแท้จริง จุดใหญ่ใจ
ความดูจะเป็นเรื่องของขบวนการ
เคลื่อนไหวจัดตั้งกลุ่มหรือ
พรรคการเมืองใหม่เสียมากกว่า
อะไรอื่น"**

ข้าม การที่เลยเกิด
ไปดูกันแต่เรื่องคน
ดี คนไม่ดี เพื่อหา
ทางสร้างกลไกเปิด
ช่องทางสำหรับ
“คนดี” และสกัด
กัน “คนไม่ดี” โดย
มองข้ามเหตุปัจจัย
ที่แท้จริงของปัญหา
บ้านเมือง สิ่งที่
เรียกกันว่า “ระบบ
ที่ดี” และ “คนดี”

ก็ ย่อมจะกลายเป็นมลภาวะบ้านทอน
ทำลายประชาชนและประเทศชาติ โดย
ส่วนรวมในที่สุด ดังเช่นที่มีสัญญาณส่อให้
เห็น ๆ กันอย่างชัดเจนและกว้างขวางขึ้น
โดยลำดับในขณะนี้

ข้อน่าสงสัยอย่างยิ่ง ก็
คือว่า ในช่วง ๖-๗ เดือน ที่มีการประชา

สัมพันธ์เผยแพร่บทบัญญัติและข้อคิดเห็น เรื่องร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเอาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการ “ปฏิรูปการเมือง” และส่งเสริมให้เกิด “ประชาพิจารณ์” มีการถกเถียงกันอย่างเผ็ดร้อนและกว้างขวางอยู่ที่นี่ แทบจะไม่มีใครคิด หรือเอ่ยถึงปัญหาหลัก ๆ ของบ้านเมืองอย่างเช่น ปัญหาความยากจน ความไม่เป็นธรรม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม เหล่านี้ล้วนแต่เป็นเหตุปัจจัยหลักอันยังผลให้เกิดสภาวะความเลวร้าย และเสื่อมทรามนานัปการในชีวิต เศรษฐกิจการเมืองของไทย การมองข้ามเหตุปัจจัยหลักดังกล่าว ทำให้ความหมายของขบวนการ “ปฏิรูปการเมือง” แปรแยกออกไปโดยสิ้นเชิงจากเรื่องของสิทธิเสรีภาพและการพัฒนาประชาธิปไตย

ในฐานะที่อยู่ในแวดวงวิชาการรัฐศาสตร์มานานพอๆ ก็อดไม่ได้ที่จะมองปรากฏการณ์ที่วุ่นวายนี้ โดยตลอดแว่นอันเป็นจุดบอดของวิชาชีพนี้ ซึ่งเป็นมาโดยตลอด นั่นคือมิจฉาคติที่ว่า ในบ้านเมืองไทยของเรานี้ เรามีแผนพัฒนาสารพัดอย่าง กล่าวคือ เศรษฐกิจ การศึกษา รวมตลอดถึงวัฒนธรรม แต่ยังคงขาดอยู่อย่างเดียว ที่เหล่านักรัฐศาสตร์ชั้นนำของไทย

“ต่าง” พยายามเรียกร้องกันอยู่เนืองๆ นั้นก็คือ “แผนพัฒนาการเมือง” ที่ต้องใช้เวลาเหล่านี้ไว้ในเครื่องหมายอัญประกาศ ก็เพราะว่า แต่ละคนต่างก็มี “ระบบ” ของตนอยู่ในกระเป๋า และสามารถปรับเปลี่ยนไปได้ตามแต่สถานการณ์ “สัมพันธ์ภาพทางอำนาจ” จะเปิดช่องให้

นี่ เป็น มิจฉาคติ อย่างมหันต์ทางวิชาชีพ และเพราะฉะนั้นจึงเป็นอันตราย ความจริงมีอยู่ว่า รัฐศาสตร์ (ถ้าจะเรียกกันว่า “ศาสตร์” ได้) เป็นศาสตร์เชิงสังเคราะห์ ไม่ใช่ศาสตร์ที่จะดำรงคงอยู่และพัฒนาไปโดด ๆ ของตนเองตามความจริงแล้ว ธรรมชาติของสังคมศาสตร์ก็เป็นเช่นนั้น จริงอยู่ ศาสตร์สาขาทั้งหลายต่างย่อมมีขอบข่ายรู้สร้างความรู้ความชำนาญการเฉพาะของตนเองอยู่ แต่กล่าวโดยเฉพาะ รัฐศาสตร์ ขอบข่ายความรู้ความชำนาญการเช่นนั้น ต้องอิงอยู่กับความรู้ด้านอื่น ๆ อย่างแน่นนอน ถึงจะไม่ลึกซึ้ง แต่ก็จำเป็นต้องเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์และวินิจฉัยประเด็นปัญหาทางการเมืองได้อย่างใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริง รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหานั้นสอดคล้องเหมาะสมเท่าที่จะเป็นไปได้ ไม่ใช่จะยึดมั่นถือมั่น

เอาแต่เรื่องของรัฐธรรมนูญและกลไกการ
เมืองการบริหารเป็นสรณะแต่ตายเดียว

ที่น่าสนใจ ก็คือว่า ขบวนการ
การ “ปฏิรูปการเมือง” ที่กำลังเอ่ยอ้างติด
ปากกันอยู่ในขณะนี้ ดูจะตกอยู่ในจุดบอด
ของวิชาชีพรัฐศาสตร์ไทย ในทำนองเดียว
กัน จากข้อเสนอ

โดยสรุปว่า

ประการที่
๑ ควรมีองค์กรทำ
หน้าที่พัฒนาการ
เมืองอย่างต่อเนื่อง

โดยที่การ
พัฒนาทางการเมืองเป็นเรื่องที่มี
ความสำคัญยิ่งที่
ควรได้รับการ

พัฒนาไปพร้อมกับ การพัฒนาเศรษฐกิจ
สังคม การศึกษา และวัฒนธรรม ในอดีตที่
ผ่านมา การทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมที่ดี การทำแผนการศึกษาที่ดี การทำ
แผนวัฒนธรรมที่ดี มีสำนักงานคณะกรรมการ
การ เป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละเรื่อง แต่ไม่มี
องค์กรใดในทำนองเดียวกันทำหน้าที่ทำ
แผนพัฒนาการเมือง

คพป. เห็นควรให้มีการตั้ง
องค์กร ทำหน้าที่พัฒนาการเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยจะตั้งชื่อว่า “คณะกรรมการ
พัฒนาการเมือง” หรือ “สภาพพัฒนาการเมือง” หรือชื่ออื่นใดก็ตาม ที่สำคัญ คือ ให้
ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในองค์กรนี้.....²

ด้วยเหตุฉะนั้น

หนังสือเรื่อง การเมือง
ไทยกับพัฒนาการรัฐ
ธรรมนูญ จึงไม่อาจ
ตอบสนองสำหรับ
บรรดาผู้อ่านที่
ต้องการมีส่วนร่วมถก
เถียงและตัดสินใจ
โดยยึดติดอยู่ในกรอบ
ความคิดของกระแส
ขบวนการปฏิรูปการเมือง

**"รัฐธรรมนูญไม่ได้มีความ
หมายเป็นเพียงเพื่อส่งเสริม
คนดีและสกัดกั้นคนไม่ดี อัน
เป็นเรื่องปลายเหตุ หากแต่
โดยสาระเป็นไปเพื่อสรรค์
สร้างความสมดุลและเป็น
ธรรมภายในสังคมการเมือง
โดยรวม"**

เมืองและรัฐธรรมนูญเท่าที่เป็นอยู่ในช่วง
เวลานี้ เนื่องจากเป็นงานเขียนที่มุ่งทำ
ความเข้าใจถึงสัมพันธภาพทางอำนาจใน
สังคมโดยรวม (ไม่ใช่เพียงสัมพันธระหว่าง
นักรัฐศาสตร์ หรือนักกฎหมายมหาชน กับ
กลุ่มอำนาจ เท่านั้น) และกระบวนการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคม และเมื่อเกี่ยวข้องกับ
ถึงเรื่องของสัมพันธภาพทางอำนาจ และ
กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแล้ว ก็

ย่อมหมายถึงว่า จะต้องพยายามทำความเข้าใจเชื่อมโยงไปถึงเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน ในฐานะศาสตร์เชิงสังเคราะห์ ทั้งนี้ เท่าที่สติปัญญาของปุถุชนคนหนึ่งจะอำนวยให้ได้

ที่กล่าวมาทั้งหมด ไม่ใช่เพื่อวินิจฉัยในทำนองว่าขบวนการปฏิรูปการเมือง รวมทั้งรัฐธรรมนูญนิยม ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ประการใด นั่นเป็นเรื่องของผู้อ่านจะใช้วิจารณญาณของตนเอง บท “ปัจฉิมลิขิต” นี้ เพียงแต่แยกแยะให้เห็นแก่นสารของเรื่องราวทางเศรษฐกิจการเมืองที่กำลังเป็นไปในทุกวันนี้ ซึ่งค่อนข้างเป็นที่สับสนกระจัดกระจาย อุปมานักขายธุรกิจท่องเที่ยวป่าสักญจร เอาแต่จัดรายการให้มวลลูกค้าชมนกชมไม้พอให้เจริญตาเจริญใจ แต่ถ่ายเดียว โดยไม่คิดจะให้ลูกค้านั้นได้มองเห็น และเข้าใจถึงองคาพยพและโครงสร้างของป่าโดยรวม ฉันทัดก็ฉันทัน เรื่องของปฏิรูปการเมืองก็กำลังเป็นไปในทำนองเดียวกัน หนังสือเรื่อง การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ เป็นความพยายามส่วนหนึ่งเมื่อกล่าวลีปีมาแล้วที่จะฉายภาพให้ได้มองเห็นถึงแก่นสารของชีวิตการเมืองไทย ซึ่งก็คือเรื่องของสัมพันธภาพทางอำนาจ ดังกล่าว

แล้ว พร้อมด้วยกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและรัฐธรรมนูญ มองในมิติประวัติศาสตร์ รัฐธรรมนูญจึงเปรียบเสมือนอัตรชีวิตประวัติของสัมพันธภาพทางอำนาจในรัฐ ตามความคิดของศาสตราจารย์เฮอริแมน ฟิเนอร์ ดังที่อ้างถึงในบทที่ ๑ ประเด็นอยู่ที่ว่าชีวิตการเมืองไทยกำลังมาอยู่ ณ จุดใดในอัตรชีวิตประวัติที่ว่านี้ โดยเฉพาะเมื่อมองผ่านลวดแวนของขบวนการปฏิรูปการเมืองในช่วงปลายทศวรรษ ๒๕๓๐ นี้

โดยนัยนี้บท “ปัจฉิมลิขิต” ยังคงสานต่อเจตนารมณ์แต่แรกเริ่มของหนังสือ เรื่อง การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งจบลงด้วยบท “ส่งท้าย : สู่อธิปไตยครึ่งใบ” อันเป็นฉายาของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๒๑ งานเขียนเมื่อสิบกว่าปีก่อน พยายามอธิบายให้เห็นภาพความเชื่อมโยงระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และรัฐธรรมนูญ ไว้พอสมควรในบทก่อนหน้านั้น แล้วก็ลงเอยไว้ว่า “งานศึกษาในชั้นนี้คงจะยังไม่อาจเสนอการอธิบายสรุปได้อย่างแน่ชัดถึงว่าสัมพันธภาพทางอำนาจใหม่นี้ จะพัฒนาไปในทิศทางเช่นไร” ในการตีพิมพ์ครั้งใหม่

นี้ แม้จะไม่อยู่ในฐานะและโอกาสทำการวิจัยสำหรับช่วงพัฒนาการต่อจากนั้น แต่กระนั้นก็ตาม จากทัศนวิสัยของหนังสือเล่มนี้เอง ลุ่มเสี่ยงของขบวนการปฏิรูปการเมืองก็ดี หรือแนวรัฐธรรมนูญนิยมก็ดี รวมตลอดถึงพฤติกรรมและปฏิกิริยาของเหล่า “นักการเมืองอาชีพ” ก็ดี อาจกล่าวได้นับเป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจการเมือง ที่พอจะบ่งบอกได้ตามสมควรถึงทิศทางและเค้าเงื่อนพัฒนาการของสัมพันธภาพทางอำนาจใหม่ที่ว่านี้ ซึ่งก็คือผลสืบเนื่องมาจากนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาแบบไม่สมดุลนั่นเอง นับตั้งแต่ยุค “ระบอบปฏิวัติ” ภายใต้การนำของกลุ่มอำนาจจอมพลสฤษดิ์-ถนอม-ประภาส (พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๑๖)

ย้อนรอยอดีต :โลกาภิวัตน์/โลกาณูวัตร์

ในการทำความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ขบวนการปฏิรูปการเมืองช่วงปลายทศวรรษ ๒๕๓๐ นี้ จำเป็นต้องมอย้อนกลับไปประวัติศาสตร์โดยสังเขปในที่นี้ พิเคราะห์จากแง่มุมของสัมพันธภาพทางอำนาจและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแล้ว อาจสรุปได้ว่า

เศรษฐกิจการเมืองไทยได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ๒ ยุคใหญ่ ๆ ด้วยกัน กล่าวคือ ยุคแรก เริ่มด้วยพลังกดดันของจักรวรรดินิยมตะวันตกให้เศรษฐกิจสังคมไทยต้องตกอยู่ภายใต้ภาระจำยอมถูกจำกัดอธิปไตยบางส่วน ด้วยสนธิสัญญาเบาริ่ง พ.ศ. ๒๓๙๘ อิทธิพลผลักดันจากโลกภายนอกนี้เป็นปัจจัยหนุนเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมการเมืองไทย เริ่มต้นด้วยการต่อสู้ทางการเมืองรวมศูนย์อำนาจมาสู่สถาบันพระมหากษัตริย์ จากนั้นการปฏิรูปในรัชสมัยของรัชกาลที่ ๕ ก็นำไปสู่ปรากฏการณ์เรียกร้องสิทธิเสรีทางการเมือง ซึ่งขยายวงกว้างออกไปตามลำดับ จาก “คำกราบบังคมทูลถวายความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน” ร.ศ. ๑๐๓ (พ.ศ. ๒๔๒๘) กบฏ ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๕) และในที่สุด การปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

ช่วง ๒๕ ปีเศษต่อจากนั้น เป็นเรื่องของความผันผวนทางการเมืองอันเกิดจากการขัดแย้งต่อสู้ชิงอำนาจกันเองภายในวงราชการ ทั้งระหว่างฝ่ายพลเรือนกับฝ่ายทหาร และระหว่างกลุ่มอำนาจต่าง ๆ ทางฝ่ายทหารเองลงท้ายด้วยรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นการจบ

สถานะบทบาททางการเมืองของกลุ่มปฏิวัติ ๒๕๗๕ ช่วงสิบปีเศษจากนั้น พลันอำนาจก็ค่อย ๆ เปลี่ยนมือไปสู่กลุ่มทหารรุ่นใหม่ภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์-ถนอม-ประภาส

รัฐประหาร สถาปนา “ระบอบปฏิวัติ” ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เดือนตุลาคม ๒๕๐๑ นับเป็นการเปิดศักราชใหม่เข้าสู่ยุคที่ ๒ ของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมืองไทย กล่าวคือ นอกเหนือไปจากสถาปนาอำนาจตั้งตนอยู่ในค่ายโลกเสรี ต่อต้านปราบปรามฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์แล้ว โดยอาศัยแรงหนุนและกดดันจากฝ่ายโลกเสรีเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ผู้เป็นมหาอำนาจยิ่งใหญ่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในด้านเศรษฐกิจการเมือง “ระบอบปฏิวัติ” ยังได้เปิดศักราชของการวางแผนพัฒนาประเทศในแนวทางผลักดันให้เศรษฐกิจสังคมไทยเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมและตลาดโลกอย่างเต็มตัว ดังเป็นที่รู้เห็นกันโดยทั่วไปอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องขยายความอะไรอีก

ตรงนี้เองที่เป็นที่มาที่ไปของ “โลกาภิวัตน์” อันหมายถึงการแผ่ขยายพลังอิทธิพลของบรรดามหาอำนาจอุตสาหกรรมออกไปสู่ ดินแดนและ

เศรษฐกิจการเมืองที่ถือว่า ล้าหลัง รวมทั้งของไทยเราด้วย และ “โลกาภิวัตน์” อันหมายถึงการประพุดติเจริญรอยตามและพึ่งพิงโลกภายนอก ทั้งในด้าน กำลังทุนและเทคโนโลยี เศรษฐกิจการเมืองไทยก็ตกอยู่ในสถานะเช่นนี้ ในประการสำคัญ ที่ว่าเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ก็เพราะในกระบวนการเปลี่ยนแปลงแต่ละยุค ได้ก่อให้เกิดกลุ่มชนใหม่ ๆ ขึ้นมา ซึ่งอาจเรียกรวม ๆ กันไปก็ได้ว่า กลุ่มทุนและชนชั้นกลาง การก่อตัวเติบโตใหญ่ของกลุ่มชนใหม่ ๆ เป็นมาอย่างต่อเนื่องหลังสนธิสัญญาเบาริง และการปฏิรูปรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ และเป็นต้นตอที่มาของการเรียกร้องสิทธิเสรี และการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังที่ได้อธิบายไว้ในบทตอนที่เกี่ยวข้องของหนังสือ เรื่อง การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ

จุดแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงยุค “ระบอบปฏิวัติ” ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็คือ ขอบข่ายของการเปิดประเทศและการครอบงำจากมหาอำนาจอุตสาหกรรม ได้เป็นไปอย่างเต็มตัว และทวีความเข้มข้นรุนแรงขึ้นโดยลำดับ ทั้งนี้ ภายใต้ระบบเศรษฐกิจการเมือง อันเป็นที่เกิดทุนผูกพันนักหนาใน

ศัพท์ภาษาวิชาการว่า “ตลาดเสรี” หรือ กลุ่มเสรี” แล้วการแผ่ขยายอำนาจครอบงำ จากมหาอำนาจอุตสาหกรรม ก็ไม่จำเป็นต้องลงทุนลงแรงใช้พลังกำลังทางทหาร หรือ ต้องทำการกดขี่บังคับอะไรมากมาย อย่าง เช่นในยุคสมัยอาณานิคม หากแต่ได้อาศัย กลุ่มชนใหม่ ๆ เช่นว่านี่เองเป็นสื่อเชื่อมโยง ไม่ว่าจะ เป็นในหมู่กลุ่มทุนก็ดี หรือเทคโนโลยี- แครท รวมทั้งนักวิชาการก็ดี ตลอดจนกลุ่ม วิชาชีพต่าง ๆ ก็ดี ซึ่งล้วนแต่ผ่านระบบการ ศึกษาและวัฒนธรรมการเรียนรู้ อันเป็นไป เพื่อผนวกเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของชาติให้เข้าสู่ระบบ “ตลาดโลก” อย่าง แนบแน่นเท่าที่จะสามารถกระทำได้ และ กลุ่มทุนและชนชั้นกลางเช่นว่านี่เองก็ได้ เติบโตใหญ่ขึ้นตามลำดับสู่สถานะเศรษฐกิจ การเมืองเพียงพอที่จะเรียกร้องกดดันให้ได้ มา ซึ่งสิทธิเสียงและการมีส่วนร่วมใน อำนาจการเมือง

จุดแตกต่างอีกประการ หนึ่งที่สำคัญยิ่งต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองไทยในอนาคต ก็ คือ ภายใต้ “ระบอบปฏิวัติ” ซึ่งบำรุงส่งเสริมความเติบโตใหญ่ในหมู่กลุ่มทุนและชน ชั้นกลางนั้น ในขณะที่เดียวกัน กลับบั่นทอน ริดรอนสิทธิเสรีภาพ และผลประโยชน์อัน

พึงมีพึงได้ในหมูชนชั้นแรงงานและเกษตร กร อันประกอบเป็นมวลชนส่วนใหญ่ของ ประเทศ โดยนัยนี้ นโยบายและยุทธ ศาสตร์การพัฒนาในตัวเอง จึงเป็นสมมติ ฐานและต้นตอก่อปัญหาความยากจน และความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ทางสังคม ตลอดจนสถานภาพทางการเมือง อันไร้ สมรรถนะทางเศรษฐกิจของมวลชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในชนบทดังเช่นที่เป็นอยู่

ปัญหาช่องว่างและความ แตกต่างลึกถึงภายในองคาพยพและโครงสร้างสังคมไทยเช่นว่านี่เอง จะเป็นเงื่อนไข สำคัญต่อพัฒนาการที่จะมีมา จากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เข้าสู่ยุครัฐธรรมนูญ “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” ภายใต้การนำของ รัฐบาลเปรม ติณสูลานนท์ นอกจากจะไม่ได้แก้ปัญหาลูกข่าย และความแตกต่างลึก ล้นอะไรอย่างจริงจังแล้ว ยังได้กระชับ ความสัมพันธ์กับภาคธุรกิจเอกชนอย่าง แนบแน่นขึ้นเป็นทวีคูณ อย่างเช่น ในรูป ของการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่าง ภาครัฐและภาคเอกชน (กรอ.) ฟูพื้นฐาน ความสัมพันธ์ร่วมมือระหว่างกลุ่มเทคโนโลยี- แครท หรือที่ใช้เรียกกันในแวดวงวิชาการ ว่า “ขุนนางนักวิชาการ” กับกลุ่มทุนภาค

เอกชน ทั้งในธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม และการเงินการธนาคาร

ขณะเดียวกัน ในช่วง ๔ ปีเศษ อันต่อเนื่องของรัฐบาลเปรม ติณสูลานนท์ และในท่ามกลางความ “โชติช่วง ชัชวาล” ทางเศรษฐกิจ บรรดาพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลต่างก็สับสนงัดเข้ามามีส่วนร่วมโดยถ้วนหน้าในธุรกิจการเมืองจัดสรรแบ่ง “เค้ก” ผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจอันเป็นไปอย่างรวดเร็ว และในอัตราสูง ยังผลสร้างความมั่งคั่งและเข้มแข็งขึ้นตามลำดับให้กับระบบพรรคการเมือง ซึ่งสืบทอดมรดกวัฒนธรรมทางความคิดและปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้ง “ประชาธิปไตยแบบไทย” ของยุคสุภะดิ-ถนอม-ประภาส ในที่สุด ด้วยเหตุผลต่าง ๆ รวมทั้งแรงอิทธิพลกดดันของพรรคการเมืองรอบข้าง พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ จำต้องสละอำนาจ ในเดือนสิงหาคม ๒๕๓๑ โดย พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทยในครั้งนั้น เป็นผู้สืบทอดตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี และโดยที่เป็นหัวหน้าพรรคที่มาจากการเลือกตั้ง “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” จึงได้ชื่อว่า “ประชาธิปไตยเต็มใบ” โดยปริยาย

รัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ คงสืบสานนโยบายผลักดันการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่อไป ตามกระแสโลกาภิวัตน์/โลกาภิวัตน์ พร้อมทั้งจุดพลุนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า” เพื่อเปิดช่องทางแผ่ขยายอิทธิพลผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจออกสู่อินโดจีน ซึ่งปลั่งการทหารและการเมืองเริ่มอ่อนตัวลงไปจากผลกระทบความล่มสลายของขบวนการคอมมิวนิสต์โลก ในช่วงนี้ ธุรกิจการเมืองเป็นไปอย่างคึกคัก พร้อมด้วยการแบ่งบานของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ยังผลกำไรและความมั่งคั่งให้แก่เหล่านักฉวยโอกาสทั้งหลาย ในขณะที่ ในชนบทมวลเกษตรกรต้องสูญเสียที่ดินไปเป็นจำนวนมาก ทั้งจากนโยบายพัฒนาแหล่งพลังงานเพื่ออุตสาหกรรมและจากการกว้านซื้อเก็งกำไร ทว่าในทัศนะของผู้นำรัฐบาล ได้แต่มองไปว่าพฤติกรรมเก็งกำไรให้ราคาที่ดินสูงขึ้น ๆ เท่ากับเป็นการสร้างความร่ำรวยให้กับเกษตรกร นี่หรือคือ “วิสัยทัศน์” ของผู้นำรัฐบาลที่ มาจากการเลือกตั้งของประชาชน?

ไม่ ตั้ องสงสัยเลยว่ าสภาวะแบ่งบานทางเศรษฐกิจการเมืองเช่น

นี่แม้จะเป็นที่กล่าวขวัญกันว่าเต็มไปด้วย การทุจริตคอร์รัปชัน ตามวิสัยของธุรกิจการเมือง แต่ก็ย่อมจะเป็นที่พึงพอใจของกลุ่มทุนและชนชั้นกลางเป็นอย่างยิ่งและก็ย่อมไม่เป็นที่ประหลาดใจอะไรที่รัฐประหารของ “คณะผู้รักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงแห่งชาติ” (รสช.) ตอนเดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ จึงก่อปฏิกริยาต่อต้านอย่างรุนแรง โดยเฉพาะเมื่อ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ผู้นำคณะ รสช. ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สืบต่อจากนาย อานันท์ ปันยารชุน ในเดือนเมษายน ๒๕๓๕ ในคราวนี้ กลุ่มทุนและชนชั้นกลาง เป็นผู้ก่อการประท้วงต่อต้านเองโดยตรงต่างจากคราว ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทำบทบาทเพียงผู้หนุนหลังขบวนการนิสิตนักศึกษา และมาในสถานการณ์ “พฤษภาทมิฬ” ๒๕๓๕ คราวนี้ ป้ายประท้วงเรียกร้องเป็นที่ชัดเจนตรงไปตรงมา กล่าวคือ “นายกษ ต้องมาจากการเลือกตั้ง”

เหตุการณ์ที่ผ่านมาไปในช่วง ๕ ปีหลัง (๒๕๓๕-๒๕๔๐) กล่าวคือ โดย นายอานันท์ ปันยารชุน กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกราวหนึ่ง ทำการแก้ไขรัฐธรรมนูญ บัญญัติให้ตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี มาจากการเลือกตั้ง ตามคำ

เรียกร้องของสาธารณชน พร้อมด้วย กำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร มีฐานะเป็นประธานรัฐสภาโดยตำแหน่ง แทนที่จะมาจากประธานวุฒิสภา ดังเช่นแต่ก่อน เป็นการให้ศักดิ์ศรีทางการเมืองอย่างเต็มที่แก่สถาบันสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งพรรคการเมืองทั้งหลาย ต่อจากนั้นก็เป็นการเลือกตั้งตามกติกาใหม่ ยังผลให้ได้จัดตั้งรัฐบาลชวน หลีกภัย รัฐบาลบริหาร ศิลปอาชา จนถึงรัฐบาลพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ในปัจจุบัน เหล่านี้เป็นเหตุการณ์ที่เพิ่งเป็นไปสด ๆ ร้อน ๆ ไม่จำเป็นต้องขยายความในที่นี้

แต่ข้อที่จำเป็นต้องเอ่ยอ้างถึงโดยเฉพาะ ก็คือ การก่อตัวเติบโตของกลุ่มทุนใหม่ ที่เรียกตามภาษาสำนวนของ “รามบุตรี ๕๑๖” แห่งหนังสือพิมพ์ผู้จัดการว่า “ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ หรือ Mature Capital Force”⁵ กลุ่มทุนใหม่ที่ว่านี้ ก่อตัวขึ้นโดยผลของนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มุ่งผนวกเศรษฐกิจการเมืองไทยเข้าสู่ระบบตลาดโลก เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และเมื่ออุตสาหกรรมไทยได้พัฒนาจากเพื่อทดแทนการนำเข้าสู่เพื่อการส่งออก พร้อมทั้งยังมุ่งให้ประเทศไทยเปิดเสรี เป็นศูนย์กลางการ

ด้านการเงิน รวมตลอดถึงการเปิดเสรีทาง การสื่อสารโทรคมนาคม และสารสนเทศ ทั้งหมดนี้ ประกอบเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง อันยังผลให้เกิดการก่อตัวของกลุ่มชนใหม่ ๆ ขึ้นในทำนองเดียวกันกับที่เคยเป็นมาในอดีตและก็เช่นกัน เมื่อเติบโตใหญ่ถึงระดับหนึ่ง ย่อมมีการแสดงตนและเรียกร้องสิทธิเสียงการมีส่วนร่วมใน อำนาจอรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายใต้ระบบรัฐสภา แบบ “ประชาธิปไตยเต็มใบ” ที่คะแนนเสียงหลักส่วนใหญ่ตกอยู่แก่ พรรคการเมืองและกลุ่มทุนท้องถิ่น ซึ่งได้พัฒนาเติบโตมาช้านาน ทั้งในด้านกำลังเงิน และฐานหัวคะแนนเสียง ดังกล่าวมา ในตอนต้น

ถึงจุดนี้ กติกา “นายกรัฐ มนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง” จึงไม่เป็นที่ สบอารมณ์ของกลุ่มทุนใหม่ เพราะนั่น หมายถึงอำนาจการตัดสินใจและกำหนด นโยบาย “แบ่งเค้ก” ธุรกิจการเมืองย่อมจะ ต้องขึ้นอยู่กับพรรคการเมือง และกลุ่มท้องถิ่นตลอดไป สู้มเสียงเรื่องความจำเป็นต้อง เปลี่ยนแปลงกติกา การเมือง และรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้นำที่มี “วิสัยทัศน์ โลก” พร้อมด้วย “มืออาชีพ” จึงกระหึ่มดัง ขึ้นเป็นลำดับ ศัพท์แสงอย่างเช่น โลกาภิ-

วัตน์/โลกานุวัตร เป็นที่เอ่ยอ้างกันจนติดปาก โดยเฉพาะในหมู่อุปถัมภ์ตนเอง ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่ง ณ บัดนี้ ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระแส “ทุนชาติ ที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ หรือ Mature Capital Force” กระแสเจ้ากี้เจ้าการ จัดตั้ง “กลุ่มเพื่อนอานันท์” นับเป็นเครื่องสะท้อนปรากฏการณ์แสวงหาผู้นำ ผู้มี “วิสัยทัศน์โลก” เช่นว่านี้ และ ณ ทางสอง แพร่ง ของการเมืองไทยนี้เองที่กลุ่ม “ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” กับ ทุนท้องถิ่นกำลังเผชิญหน้ากันภายใต้ ขบวนการกดดันให้ได้มีการปฏิรูปการเมือง ทั้งนี้ ในนามแห่งฝ่ายธรรมะ เพื่อชำระ สะสางให้ระบอบการเมืองได้สะอาด บริสุทธิ์ อย่างน้อยก็เพื่อให้ “คนดีทำงาน ได้ดี คนไม่ดีทำความไม่ดีได้ยาก”

จากเศรษฐกิจการเมือง “โชติช่วงชัชวาล” ของรัฐบาลเปรม ผ่าน ช่วง”เศรษฐกิจฟองสบู่” ยุครัฐบาลชาติ ชาย มาสู่วาระของเศรษฐกิจถดถอย และ วิกฤตการเงินการธนาคาร ช่วงรัฐบาล นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง ยุคชนบ ธิปไตย-ชาตินิยมในปัจจุบัน แรงอิทธิพลกดดันเพื่อการปฏิรูปการเมืองและรัฐธรรมนูญ กำลังทวีความเข้มข้นรุนแรงขึ้นทุกขณะ

และในการนี้สื่อมวลชนภายใต้กระแส“ทุนชาติ
ที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” ก็กำลังมี
บทบาทอันสำคัญยิ่งเช่นกัน ในอันที่จะเชื่อ
ให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างมี
สติ เหตุผลหรือไม่ อย่างไร

แก่นสารปฏิรูปการเมือง

จากการพิเคราะห์ย้อน
รอยอดีตมาโดยสังเขป คงพอจะช่วยให้
มองเห็นถึงความหมายและเค้าเงื่อนของ
ขบวนการปฏิรูปการเมืองและรัฐธรรมนูญ
ได้ชัดเจนพอสมควร ข้อสรุป เห็นจะไม่มี
อะไรเหมาะสมไปกว่า จะขอนำเอาถ้อยคำ
ข้อสังเกตของคนสองคนมาอ้างไว้ ณ ที่นี้
คนหนึ่งเป็นนักวิชาการรัฐศาสตร์ทำหน้าที่
วิเคราะห์และวิพากษ์สังคม อีกคนหนึ่ง
เป็นถึงบรรณาธิการอาวุโสหนังสือพิมพ์ ทำ
บทบาทเป็นปากเสียงให้กับส่วนหนึ่งของ
ขบวนการปฏิรูปการเมือง กล่าวคือ จาก
คนแรกที่ว่า

เนื้อแท้ของปัญหาปฏิรูป
การเมืองคือ ปัญหาขัดแย้งในหมู่ชนชั้นปก
ครอง ระหว่างทุนใหญ่และทุนขุนนางฝ่าย
หนึ่ง กับทุนหัวเมืองท้องถิ่น อีกฝ่ายหนึ่ง....

.....

เคล็ดลับกลวิธีที่เหลืออยู่
จึงต้องอาศัยพลิกเพลงด้วยกระบวนการทำยม
พลังถ่ายทอดพลัง ไม่ว่าจะป็นปฏิรูปการ
เมืองสูตร คพป. หรือสภาว่างรัฐธรรมนูญ
.....

อย่าพูดภาษากฎหมาย
มหาชน และนิติปรัชญานักเพราะมันกินไม่
อิม นุงไม่อุ่น.....ที่เราชาติที่สุด ไม่ใช่
ความรู้ตรรกวิทยา สังคมวิทยา และ
กฎหมายมหาชน แต่คือเศรษฐศาสตร์การ
เมือง'

และจากคนต่อมาที่ว่า :

.....ประการสำคัญที่ขัด
เจน ประการหนึ่ง คือการต่อสู้ระหว่างทุน
ท้องถิ่น อธิปไตยท้องถิ่น.....กับทุนชาติ ที่
เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ หรือ
Mature Capital Force ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลก
ประหลาด เพราะถึงที่สุดแล้วข้อเสนอการ
ปฏิรูปการเมือง ก็คือ ทางออกของลัทธิเสรี
นิยมทางเศรษฐกิจ และปัญหาเฉพาะ
การณ์ในระยะไม่เกิน ๕ ปี มานี้ของบ้านนี้
เมืองนี้ ก็คือ สภาพที่ทุนท้องถิ่น อธิปไตย
ท้องถิ่น เริ่มยึดกุมอำนาจรัฐ ได้ด้วยระบบ
รัฐสภาล้มล้าง แต่ไม่สามารถที่จะบริหาร
รัฐได้ทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ จำเป็นอยู่
เองที่ Mature Capital Force จะต้อง

พยายามรุกเชิงพื้นที่ในปริมาณทลอำนาจรัฐ ให้มากกว่าเดิมทีครึ่งครึ่งกลางกลาง

.....กรอบกติกาบ้านเมืองใหม่ ก็ต้อง เปิดโอกาสให้นักบริหารอาชีพ เข้าไปเป็น รัฐมนตรี! มากขึ้น ไม่ใช่เพียงแต่อาศัยวิถี เกาะหลังนักเลือกตั้ง เข้าไปเหมือนเดิม

ข้อสรุปจึงนับว่าตรงกัน ทั้งจากฝ่ายที่หนุน และฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางปฏิรูป การเมืองที่กำลังผลักดันกันอยู่ แล้วก็เป็น ความจริง ที่ว่าการเผชิญหน้าและต่อสู้ ระหว่างพลังเศรษฐกิจการเมืองทั้งสอง คือ “ทุนท้องถิ่น อิทธิพลท้องถิ่น” กับ “ทุน ชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” ไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดอันใด รวมถึงการ กดดัน ผลักดัน และเรียกร้องให้ “ต้องเปิด โอกาสให้นักบริหารอาชีพ เข้าไปเป็นรัฐ มंत्रीมากขึ้น” ทั้งหลายทั้งปวง เป็นผลสืบ เนื่องมาจากพัฒนาการเปลี่ยนแปลงเชิง โครงสร้างของสังคมการเมืองไทย ดังที่ได้ ย้ำมาโดยตลอด แต่ทว่าในฐานะขบวนการ “ปฏิรูปการเมือง” จะคิดกันได้แค่นี้ละหรือ ? ถ้าจะเจาะจงกันเพียงแค่นี้ คำถามก็มีตาม มาทันทีโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

☆“นักบริหารอาชีพ” ที่ว่าเหล่านี้ เป็นใคร มาจากไหน?

☆“นักบริหารอาชีพ” ที่ว่าเหล่านี้ เป็นกลาง ปลอดภัยจากอิทธิพลผลประโยชน์จริงหรือ ?

☆ แล้วมิใช่ด้วยฝีมือ ทักษะความชำนาญ การของเหล่า “นักบริหารมืออาชีพ” ที่ว่า เหล่านี้หรือหรือ ที่เศรษฐกิจการเมืองไทย ต้องถูกผนวกให้ผูกโยงดุจเป็นอาณานิคม ขึ้นต่อศูนย์อำนาจเศรษฐกิจภายนอก และ ปฏิบัติการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมจนก่อ ปัญหาวิกฤตสังคมและสภาพแวดล้อม เรื้อ รังอยู่ทุกวันนี้?

☆ แล้วถ้าเป็นเช่นนั้น ที่ว่า “การปฏิรูปการ เมืองก็คือ ทางออกของลัทธิเสรีนิยมทาง เศรษฐกิจ” จะเป็นไปเพื่อใคร หรืออะไร กันแน่ ?

การตั้งคำถามเหล่านี้ ไม่ ใช่เพื่อกลบเกลื่อน หรือหลีกเลี่ยงปัญหา วิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อัน เกิดแต่ความขัดแย้งปลิ้นปล้อน และทุจริต คอรัปชั่นของเหล่า “นักการเมืองอาชีพ” ผู้ ได้รับสมญาใหม่ว่า “นักเลือกตั้ง” คนเหล่านี้สมควรแล้วที่จะได้รับความชิงชัง ดูหมิ่นดู แคลนจากมหาชน และพึงถูกขจัดให้หมด ลิ่นไป ข้อนี้เป็นที่ชัดเจนกันโดยทั่วไปอยู่ แล้ว แต่ข้อที่น่าห่วงใย ในกระแสนขบวนการ ปฏิรูปการเมือง ซึ่งรวมถึงสื่อมวลชน ประเภทที่เจริญมั่งคั่งถึงอันดับ “ทุนชาติที่

เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” ก็อยู่ที่ว่า
ได้แต่พยายามโหมกระพือสร้างภาพปัญหา
การเมืองให้เป็นเพียงเรื่องของทางเลือก
หรือแบ่งขั้ว ระหว่าง คนดี / คนไม่ดี
ระหว่าง เทพ / มาร เท่านั้น ซึ่งเหตุการณ์ที่
ผ่านมาหลัง “พฤษภาทมิฬ” ๒๕๓๕ ก็ได้
พิสูจน์ให้เห็นถ้อยแท้แล้วว่าไม่ใช่เป็นเช่น
นั้น เรื่องปัญหาขัดแย้งต่อสู้อันระหว่าง “ทุน
ท้องถิ่น อธิปไตยท้องถิ่น” กับ “ทุนชาติที่
เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” ก็กำลัง
เป็นไปในทำนองเดียวกัน

นี่เป็นจุดบอดใหญ่หลวง
ในหมู่ขบวนการปฏิรูปการเมืองขณะนี้
“พฤษภาทมิฬ” เพิ่งจะผ่านพ้นไป ด้วยการ
ชี้ขาดในหมู่ชนชั้นกลางเองว่า “นายกฯ
ต้องมาจากการเลือกตั้ง” เพียงสองสามปี
ให้หลัง การเลือกตั้งกลับกลายเป็นพญา
มารไปในชั่วพริบตา เพราะความผิดหวัง
จากการที่ฝ่ายพรรค “เทพ” ซึ่งให้ภาพ
พจน์ของนายธนาคารและนักบริหารมือ
อาชีพ ต้องพลาดจากการได้คะแนนเสียง
นำในสภา เพื่อมีสิทธิจัดตั้งรัฐบาลหลังการ
เลือกตั้ง ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๙^{๑๐} การ
เลือกตั้งผู้แทนราษฎร ณ บัดนี้ กลายเป็น
ภาพลักษณ์ของการซื้อสิทธิขายเสียง การ
ทุจริตคดโกง และความไร้คุณธรรม และ

ประสิทธิภาพของระบอบรัฐสภาไปเสียแล้ว
ตลอดจนประชาชนคนไทย โดยเฉพาะใน
ชนบทก็ต้องพลอยถูกตราหน้าว่าไร้การ
ศึกษาในเรื่องการใช้สิทธิเสียงในระบบ
ประชาธิปไตย เข้าทำนองสุภาชิตที่ว่า
“ประชาชนเป็นอย่างไร ผู้ปกครองก็เพียง
แค่นั้น” ทั้งหมดนี้โดยพฤติการณ์ก็ไม่ผิด
อะไรนัก แต่ทว่าไม่ถูกต้องและทั้งไม่เป็น
จริงทั้งหมด ความคิดอ่านปฏิรูปครึ่ง ๆ
กลาง สุกๆ ดิบๆ นั้นเป็นอันตราย แล้วก็
พลอยให้สาธารณชนคนไทยเป็นจำนวน
มากต้องถกเถียงประเด็นปัญหากันวุ่น
วุ่นพายุเรือในอ่าง สร้างความลักลั่น สับสน
ในประเด็นปัญหาการเมืองและรัฐธรรมนูญ
หลาย ๆ อย่างโดยไม่จำเป็น

ความจริงก็คือว่า เรายัง
ขาดทัศนวิสัยกว้างไกลพอที่จะมองถึง
ประเด็นการปฏิรูปอย่างแท้จริง แต่ทั้งนี้ขึ้น
อยู่กับว่าจะเข้าใจความหมายของการ
ปฏิรูปกันเพียงใดและอย่างไรเท่านั้น ถ้าจะ
คิดอ่าน “ปฏิรูป” กันเพียงเพื่อ “เปิด
โอกาสให้นักบริหารอาชีพเข้าไปเป็นรัฐ
มนตรีมากขึ้น” แล้วไซ้ร้ ก็ดูไม่มีความจำเป็น
อันใดเลยที่จะต้องกระทำการกันใหญ่
โตถึงขั้นสร้าง “กรอบกติกาบ้านเมืองใหม่”
เพราะทั้งกลุ่มทุนท้องถิ่นและกลุ่มทุนชาติ

ต่างก็มีเป้าหมายตรงกัน คือ เรื่องของเงินตราและการชักจูงให้เศรษฐกิจไทยสงบ ขึ้นต่อกระแสโลกาภิวัตน์ /โลกาภิวัตน์ อันเป็นช่องทางของการสร้างความมั่งคั่งและอำนาจ จะแตกต่างกันก็ตรงที่ท้าววิธีการเท่านั้น ทั้งสองต่างไม่ได้มีความชอบธรรมอะไรเหนือกว่ากัน จะอย่างไรก็ตามในที่สุดแล้ว พลังทั้งสองย่อมจะต้องรวมขอมกันโดยวิถีทางแห่งตรรกะของตนเอง ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้กรอบกติกาบ้านเมืองอะไรก็ตาม ทั้ง คพป.และสภาร่างรัฐธรรมนูญ คุณจะพยายามกันการครหาในเรื่องนี้ ถึงได้เน้นกันหนักหนา ถึงการกำหนดบทบัญญัติร่างรัฐธรรมนูญแยกแยะระหว่าง “การเมืองของพลเมือง” และ “การเมืองของนักการเมือง” เพื่อเป็นหลักประกันคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ถ้าจะว่าอักษรวินิจฉัยต้องนับว่าก้าวหน้าไปไกลทีเดียว ครอบคลุมตลอดไปถึงสิทธิชุมชนอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน แต่ดูจะไม่มีผู้ใดใส่ใจเอาเสียเลยว่า สิทธิเสรีภาพอันปราศจากสมรรถนะทางเศรษฐกิจนั้น จะบังเกิดผลอย่างไรในทางความเป็นจริง

อันที่จริง การรวมขอมระหว่างทุนท้องถิ่นกับทุนชาติ ก็ได้มี

สัญญาณให้เห็นเป็นเค้าอยู่แล้ว จากการที่พรรคการเมืองต่าง ๆ พยายามโอนอ่อนเชื้อเชิญกลุ่มทุนชาติ และนักบริหารมืออาชีพ ให้เข้ามาร่วมสังฆกรรมบนเวทีการเมืองรัฐสภา เดียวนี้ “ดรีมทีมเศรษฐกิจ” จึงเป็นที่ที่กล่าวขวัญและหมายปองกันนักหนา ในหมู่ผู้นำพรรคการเมืองทั้งหลาย เพียงเพื่อให้ได้หน้าตาว่าเป็นผู้นำมีวิสัยทัศน์ ทัดเทียมการเปลี่ยนแปลงของโลกแล้วก็ไม่ใช่เพียงให้เข้ามาร่วมเป็นที่ปรึกษาอยู่เบื้องหลังอย่างในสมัยรัฐบาลเปรม และรัฐบาลชาติชายเท่านั้น หากยังตั้งกันเป็นรัฐมนตรีรับผิดชอบภาระหน้าที่ในทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะ โดยจะสมัครใจลงเลือกตั้งหรือไม่ ก็สุดแต่อัธยาศัย ส่วนจะมีสถานะเข้มแข็งเป็นที่ยอมรับเชื่อถือภายในพรรค หรือคณะรัฐบาลเพียงใด ก็เป็นเรื่องของแต่ละกรณี ๆ ไป แต่ก็อาจเป็นเพราะความลุ่ม ๆ ดอน ๆ ในสถานะ “รัฐมนตรีชั่วคราวนอกนา” เช่นนี้เอง ถึงได้เกิดความคิด “ปฏิรูปการเมือง” เพื่อเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจกันอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด กล่าวคือ “ไม่ใช่เพียงแค่วิธีเกาะหลังนักเลือกตั้งเข้าไปเหมือนเดิม”

วิสัยทัศน์ทางเศรษฐกิจการเมืองของผู้นำประเทศ ย่อมเป็นที่พึง

ปรารถนาอย่างแน่นอน แต่ “วิสัยทัศน์” ของผู้นำ กลุ่มทุนและนักบริหารมืออาชีพ ที่เอาแต่ผูกพันผลประโยชน์ดูจะเป็น “สัญญาจ้างของอริปไตย” ของชาติ ตามสำนวนของ ดร.เกษียร เตชะพีระ ” เพียงเพื่อสร้างความมั่งคั่งและอำนาจของตนเอง และพวกพ้องนั้น จะพึงเป็น “วิสัยทัศน์” และทางเลือกที่พึงปรารถนาหรือไม่นั้น วิทยุชนพึงต้องโยนโศกนิมิตการให้ถ่วงแท้

คำตอบ ก็คือว่า เผด็จการรัฐสภาไม่ว่าจะเป็นภายใต้อำนาจของกลุ่มทุนท้องถิ่น อิทธิพลท้องถิ่นกิติ หรือกลุ่มทุนชาติและนักบริหารมืออาชีพกิติ หรือแม้แต่วาระบวมขอมระหว่างพลังทั้งสองกิติ ไม่เป็นสิ่งพึงปรารถนา และระบอบรัฐสภาไทย จะไม่มีวันเป็นอิสระปลอดจากเผด็จการและทุจริตคอร์รัปชันตราบเท่าที่ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทยังถูกละเลยขาดการพัฒนาทางเศรษฐกิจการเมืองอย่างจริงจัง ” ฐานการปฏิรูปการเมืองจริงๆแล้วอยู่ที่ตรงนี้ โลกาภิวัตน์/โลกาอนุวัตน์ เป็นปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่เราจำเป็นต้องปฏิรูปเปลี่ยนแปลงในระดับเศรษฐกิจการเมืองไม่ใช่เพียงแค่วบตกฎหมายรัฐธรรมนูญและกลไกบริหารจัดการ เราจำเป็นต้อง

ปฏิรูปเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน โดยขจัดปัญหาความยากจน ความด้อยพัฒนาของชนบทไทยอย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนและตลาดภายในประเทศ เราจำเป็นต้องสร้างฐานการพัฒนาอุตสาหกรรมบนพื้นฐานความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบอย่างแท้จริง ซึ่งมีช่องทางที่ทรัพยากร และภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่นสามารถอำนวยให้ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ก่อนอื่นทีเดียว เราจำเป็นต้องขจัดกระบวนทัศน์และวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบเอาแต่ลอกเลียนพิมพ์และสงบต่ออำนาจภายนอกให้ลดน้อยถอยลงไป ไม่ใช่ปล่อยให้ เป็นปมด้อยทางวัฒนธรรมและความคิด อย่างเช่นที่เป็นอยู่

แนวทางปฏิรูปที่กล่าวมา อาจฟังดูเป็นอุดมคติเอามาก ๆ และยากที่จะกระทำการให้เป็นจริงเป็นจังขึ้นมาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะต้องฟันฝ่าอุปสรรคต่อต้านขัดขวางจากพลังอำนาจที่เป็นอยู่ ทั้งที่เห็นได้และแอบแฝง แต่เมื่อพิเคราะห์ดู โดยถ่วงแท้แล้ว แนวทางปฏิรูปเช่นว่านี้ดูจะเป็นหนทางเดียวของความอยู่รอด และการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมการเมืองไทย ในท่ามกลางวิกฤตถดถอยและเสื่อมทรามทางเศรษฐกิจ และความล่มสลายของ

บรรดาสถาบันการเงินการธนาคารทั้งหลาย ดังที่กำลังทวีความรุนแรงอยู่ในเวลานี้ การที่จะปล่อยให้การเผชิญหน้าและต่อสู้ระหว่างทุนท้องถิ่นกับทุนชาติ ดำเนินไปโดยปราศจากความคิดอ่านจริงจังถึงทางเลือกที่สร้างสรรค์ขึ้นนั้น นับเป็นมิฉลาดและเป็นเครื่องสะท้อนถึงความล้มเหลวทางภูมิปัญญาของเราเองโดยแท้

มองไปข้างหน้า

ธรรมชาติในการเมืองเป็นหัวใจสำคัญอย่างแน่นอน ทั้งเรื่องของคนกับระบบก็จะต้องสรรค์สร้างขึ้นอย่างจริงจัง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับฐานความคิดและกระบวนการทัศน์เป็นสำคัญ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดความหมายและเป้าหมาย ตลอดจนวิธีการมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เรื่องของการปฏิรูปการเมืองและรัฐธรรมนูญ เป็นปัญหากว้างใหญ่ไพศาล เกินกว่าที่จะคิดอ่านกระทำการกันง่าย ๆ ผิวผิน ด้วยการแบ่งขั้ว คนดี / คนไม่ดี หรือ เทพ / มาร อย่างที่บรรดานักปราชญ์ราชบัณฑิต และ สื่อมวลชนระดับทุนชาติกำลังประโคมกันอยู่ทุกวันนี้ การแยกแยะแบ่งขั้วเช่นนี้ ในท่ามกลางของการเมือง เงินตรา อันพกเอา

แต่ความอหังการ ก้าวร้าวรุนแรงนั้น จึงแต่จะสร้างความอลวนอลอน สับสน ไม่อาจเรียนรู้ และเข้าใจอะไรที่เป็นแก่นสาร แล้วก็มักจะลงเอยกันด้วยระบอบอำนาจนิยม และเผด็จการอยู่เสมอ ไม่ว่าจักเป็นในระบอบทหารหรือรัฐสภาก็ตาม

พฤติการณ์เป็นไปในสังคมการเมืองไทยยุคนี้สมัยนี้ ทำให้ต้องนึกไปถึงยุคไซฟิสด์ ของกรีกโบราณ ซึ่งเต็มไปด้วย เจ้าปัญญารอบรู้ ซึ่งไม่ต้องคิดทำอะไรมากกว่าขายวาทศิลป์ พุดเก่ง คารมคมคาย ใช้ศัพท์แสงหรู ๆ อย่างเช่น คุณธรรมความดี ความโปร่งใส ความบริสุทธิ์ยุติธรรม ปฏิรูปวิสัยทัศน์ ตลอดจนสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตย แต่ทว่าทั้งหลายทั้งปวง ก็เป็นแต่เพียงลมปากอันปราศจากเนื้อหาสาระอุปมา ดวงตาที่เห็นธรรม แต่ก็ได้เป็นธรรม จักษุ ที่ไม่อาจมองเห็นคน อันเป็นแก่นสารของชีวิตสังคมการเมือง ได้อย่างถ่องแท้ เรื่องของการร่างรัฐธรรมนูญ และปฏิรูปการเมืองที่กำลังส่งเสียงครึกโครมกันอยู่ในขณะนี้ ก็ตกอยู่ในสภาวะชะงักงัน ทางปัญญาในทำนองเดียวกัน

จำเป็นต้องกล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า รัฐธรรมนูญไม่ได้มีความหมายเป็นเพียงเพื่อส่งเสริมคนดี และสกัดกั้นคนไม่ดี อัน

เป็นเรื่องของปลายเหตุ หากแต่โดยสภาวะ เป็นไปเพื่อสรรค์สร้างความสมดุล และเป็น ธรรมภายในสังคมการเมืองโดยรวม และ ในขณะที่เดียวกัน สำหรับกรณีของทุนนิยม ไทย ก็เพื่อจำกัดขอบข่ายความก้าวร้าวสุด โต้ของการเมืองเงินตรา ไม่ว่าจะในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติก็ตาม จะต้อง หมายเหตุเพิ่มเติมในที่นี้ด้วยว่า ใน ท่ามกลางกระแสปฏิรูปการเมืองเพื่อจัด การกับปัญหาการแบ่งขั้วต่อสู้อันระหว่าง ทุนท้องถิ่น กับทุนชาตินี้เอง ก็เริ่มมีการกล่าว ขวัญกันบ้างแล้ว ถึงการแบ่งชั้นกันระหว่าง ส.ส. ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ¹³ ทั้ง ๆ ที่ ท้องถิ่นนับเป็นรากฐาน และรากแก้ว ของระบอบประชาธิปไตยทั่วโลก แสดงให้ เห็นว่าฐานความคิดและกระบวนการใน กระแสการปฏิรูปการเมืองขณะนี้ มีจุดมุ่ง หมายเพียงเพื่อการช่วงชิงเข้าสู่อำนาจ ธุรกิจการเมืองของกลุ่มทุนใหม่ พร้อมด้วย นักบริหารมืออาชีพ เท่านั้น ไม่ใช่เป็นไป เพื่อสถาปนาระบอบประชาธิปไตยและ สิทธิเสรีภาพของประชาชน อย่างเช่นที่เอ่ย อ้างกันไว้

ในสภาวะความคับแคบและ อหังการทางความคิดเช่นนี้ เราผู้เป็น สามัญชนจะคิดอ่านกันอย่างไรนั้น เป็น

เรื่องที่จะต้องคิดค้นแสวงหากันให้ กว้างและไกลออกไปจากเรื่องของ คนดี / คนไม่ดี และเรื่องทุนท้องถิ่น / ทุนชาติ ใน สภาวะวิกฤตของบ้านเมืองทั้งในทางความ คิด และเศรษฐกิจการเมืองขณะนี้ บางที ข้อคิดจากปราชญ์กรีก อริสโตเติล ซึ่งได้ นำมาอ้างไว้ในตอนต้นของบทที่ ๔ “ส่ง ท้าย : สุประชาธิปไตยครึ่งใบ” อาจจะเป็น ข้อสะกิดเตือนใจอะไรได้บ้าง กล่าวคือ ที่ ว่า :-

ณ บัดนี้เราจะต้องพิจารณาว่า อะไรเป็นรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุด และอะไร เป็นวิถีชีวิตที่ดีที่สุด สำหรับ รัฐ และคน ส่วนใหญ่ ในกรณีนี้ เราจะไม่ใช่มาตรฐาน ของความเป็นเลิศเกินระดับของคนธรรมดาสามัญ

.....หากแต่เราจะสนใจแต่เฉพาะ ประเภทของชีวิตที่คนส่วนมากสามารถมี ส่วนร่วม.....

.....วิถีชีวิตที่ดีที่สุด ก็คือ วิถี ชีวิตที่ประกอบอยู่ในสายกลาง และเป็น สายกลางชนิดที่คนทุกคนบรรลุถึงได้

และนี่ก็คือฐานความคิด และกระบวนการอัน แสดงถึงวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และศรัทธา สูงส่งต่อมวลมนุษยชาติ ในอันที่จะบรรลุถึง

“วิถีชีวิตที่ดีที่สุด” ไม่ใช่แต่เพียงสำหรับเฉพาะบางหมู่บางเหล่า วิสัยทัศน์ และศรัทธาท่านองเดียวกันนี้ ไม่ใช่จะหาไม่ได้ในสังคมวัฒนธรรมไทย แต่ก็นานมาแล้ว และค่อนข้างเลือนลางเต็มที่ ท่านผู้นั้น ก็คือ **เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี** ผู้เป็นนักศึกษาและ รัฐบุรุษแท้ ซึ่งผู้เขียนมักนำมากล่าวอ้างถึงเสมอ ๆ และก็ขอเสนออีกในที่นี้อีกหน่อยก็เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ เป็นบทเรียนสำหรับบรรดาผู้สนใจคิดอ่านทำการปฏิรูปต่อ ๆ ไป ไม่ว่าจะ เป็นในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง ซึ่งทั้งหมดจริง ๆ แล้วย่อมมีส่วนเชื่อมโยงสัมพันธ์ต่อกันและกันทั้งสิ้น กล่าวคือ :-

การจัดการศึกษาเฉพาะสำหรับหมู่คณะ ถึงจะจัดให้สูงสุดเพียงใด ก็ไม่ใช่กำลังอันแท้จริงของชาติ บรรานิ่ง กวีผู้ขึ้นชื่อ ได้กล่าวไว้ว่า “อย่าเพียงสร้างแต่ยักษ์ และเทวดาเลย จงพยายามยกคนทั้งชาติให้สูงขึ้นพร้อมกันเถิด”..... เมื่อสถานะ

แห่งชาติ หรือคนทั้งหมดได้เขยิบขึ้นสูงแล้ว ย่อมมีกำลังที่จะต่อสู้กับชาติอื่น ๆ ได้ทุกวิถีอาชีพ “

เมื่อพิจารณาจากทัศนวิสัย และระดับความศรัทธาในสามัญชนเช่นนี้แล้ว จึงเป็นการยากที่จะสรุปลงไปได้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นไปอยู่ในขณะนี้ เป็นเรื่องของการปฏิรูปการเมืองโดยแท้จริง จุดใหญ่ใจความดูจะเป็นเรื่องของขบวนการเคลื่อนไหวจัดตั้งกลุ่มหรือพรรคการเมืองใหม่เสียมากกว่าอะไรอื่น นั่นก็คือ เป็นเรื่องของกลุ่มทุนและชนชั้นกลาง ที่ได้แต่ฐานะขึ้นมาสู่ความเป็นอภิสิทธิ์ชน ดังที่ ศาสตราจารย์เฮนรี เกรย์สัน แห่งมหาวิทยาลัยแมริแลนด์ เคยตั้งข้อสังเกตไว้นานมาแล้ว¹⁵ เป็นเรื่องของการเผชิญหน้า และต่อสู้ระหว่างกลุ่มอภิสิทธิ์ด้วยกัน และเจ้าตัว “อภิสิทธิ์” นี้เอง ที่เป็นต้นตอแห่งปัญหายุ่งยากทั้งปวงในบ้านเมือง

บันทึกปัจฉิมลิขิต

- 1 คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) : ข้อเสนอกรอบความคิดในการปฏิรูปการเมือง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) ๒๕๓๘ หน้า ๓๑
- 2 คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) แหล่งอ้างอิงเดียวกัน หน้า ๖ เน้นตัวอักษรหนา โดยผู้เขียนเอง
- 3 ผู้อ่านคงจะสับสนที่มีการใช้ศัพท์ ๒ คำนี้ในที่ต่าง ๆ เพื่อสื่อความหมายถึงการปรับตัวให้ทันสมัยตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก ความจริงแล้ว “โลกาภิวัตน์” กับ “โลกาภิวัตร์” มีความหมายทั้งที่ตรงกันและต่างกัน ที่ตรงกันก็คือ เรื่องของกระแสโลก ที่ต่างกันก็เป็นเรื่องขึ้นอยู่กับว่า ใครเป็นฝ่ายกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและใครเป็นฝ่ายถูกกระทำให้ต้องปรับตัวตามกระแสการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ เดิมที “โลกาภิวัตร์” เป็นคำที่ใช้กันเป็นปกติ ซึ่งก็ถูกต้องอยู่แล้ว แต่จู่ๆราชบัณฑิตยสถานเกิดประกาศใช้คำว่า “โลกาภิวัตน์” โดยตรวจความหมายไว้ว่า “การแผ่ถึงกันทั่วโลกการเข้าถึงโลก การเอาชนะโลก” ส่วนคำว่า “โลกาภิวัตร์” หมายถึง “การประพฤติตามโลก” แต่ราชบัณฑิตยสถานไปไกลถึงขั้นตีตราลงไปที่เดียวว่า จะต้องใช้ “โลกาภิวัตน์” แทน “โลกาภิวัตร์” ซึ่งก็แปลว่า คำหลังเป็นคำไม่ถูกต้องกับกาลสมัยเสียแล้ว !! ในขณะเดียว ก็ยังมีราชบัณฑิตอีกฝ่ายหนึ่ง (หรือท่านหนึ่ง?) ก็ไปไกลทำนองเดียวกันถึงขั้นปฏิเสธคำ “โลกาภิวัตน์” พร้อมทั้งยืนยันที่จะใช้ “โลกาภิวัตร์” ตลอดไป

เกี่ยวกับนัยทางเศรษฐกิจการเมือง ของคำว่า “โลกาภิวัตน์” กับ “โลกาภิวัตร์” โปรดดูเพิ่มเติมใน เสน่ห์ จามริก : *เงื่อนไขวัฒนธรรมในกระแสการเปลี่ยนแปลง* เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “วัฒนธรรมกับสังคมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง” จัดโดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์และมูลนิธิโตโยต้า ๑๕-๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ ณ โรงแรมฮอลิเดย์อินน์ จังหวัดหนองคาย

4 สำหรับลำดับเป็นมาเกี่ยวกับสถานะและบทบาทการเมืองของกลุ่มทุนและชนชั้นกลาง โปรด ดู ประกอบ Saneh Chamarik, “Questions of Stability and Security in Thailand” ใน M. Rajaretnam and Lim So Jean (ed.) Trends in Thailand Singapore University Press, ๑๙๗๓ หน้า ๘๗- ๙๖ ซึ่งตั้งข้อสังเกตถึงการก่อตัวเติบโตของกลุ่มทุนและชนชั้นกลางใหม่ ในสมัย รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

เสน่ห์ จามริก ; “ การเมืองไทยกับปฏิวัติตุลาคม” วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๓ เล่มที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๑๗ หน้า ๑๖๐-๑๘๐ ซึ่งวิเคราะห์ถึงบทบาทถึงกลุ่มทุนและชนชั้นกลาง ในขบวนการ “๑๔ ตุลาคม” ๒๕๑๖ และ

Saneh Chamarik, “Problems of Development in Thai Political Setting” ใน B.J. Terwiel (ed.) Development Issues in Thailand Center for South-East Asian Studies, Gaya, ๑๙๘๔ หน้า ๓๗-๖๙ และ บทแปลภาคภาษาไทย โดย ดร.โคริน เฟื่องเกษม : “ปัญหาการพัฒนาในสภาพการเมืองไทย” รัฐศาสตร์สาร ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน- ธันวาคม) ๒๕๒๕ หน้า ๑-๕๒

5 ในช่วงระยะเพียงปีเศษของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน (กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ - เมษายน ๒๕๓๕) ได้แก้ไขและออกกฎหมายมานับร้อยฉบับ เป็นประเด็นที่น่าศึกษาวิจัยถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจการเมืองต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเปิดเสรีทางการค้าการเงิน และ ธุรกิจอื่น ๆ อันนำไปสู่การก่อตัวของกลุ่ม “ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ หรือ Mature Capital Force” ที่ว่านี้

6 แหล่งอ้างอิงเดียวกับหมายเลข ๑

7 เกษียร เตชะพีระ ผู้จัดการรายวัน ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๓๙

8 “รามบุตรี ๕๑๖” ผู้จัดการรายวัน ๒๙ สิงหาคม ๒๕๓๙ เน้นขีดเส้นใต้เป็นของเดิม

9 โปรดอ่าน เกษียร เตชะพีระ ในคอลัมน์ การเมืองวัฒนธรรม ๒๕๔๐ เรื่อง “ลวดโลกาภิวัตน์รัดคอ” มติชน ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๐ หน้า ๑๓

10 ภาพของนักวิชาการเศรษฐศาสตร์และสื่อมวลชน ที่แสดงความผิดหวังคับแค้นออกมาใน หน้าหนังสือพิมพ์ และจอโทรทัศน์ ในคืนวันเลือกตั้ง เป็นที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง

11 แหล่งอ้างอิงเดียวกับ หมายเลข 9

12 ผู้เขียนจำได้ว่าเคยเข้าร่วมประชุมแก้ไขปัญหาวิกฤตก่อนหน้าจะเกิด “พฤษภาทมิฬ ๒๕๓๕” ไม่กี่วันได้เสนอให้เพิ่มข้อเรียกร้อง นอกเหนือไปจาก เรื่อง “นายกฯ ต้องมาจากกาเลือกตั้ง” อีกอย่างน้อย ๒ ข้อคือ (๑) ให้รัฐบาลและสภาที่มาจากการเลือกตั้งออกกฎหมายรับรองสิทธิชุมชน และ (๒) ออกกฎหมายและกำหนดนโยบายและมาตรการพัฒนาเศรษฐกิจการเมือง เพื่อให้สิทธิชุมชนบังเกิดผลในทางปฏิบัติ (ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม แต่ไม่มีผู้ใดยอมรับด้วยเหตุผลง่าย ๆ ว่าเกรงว่าประชาชนจะไม่เข้าใจ ผลก็คือ ชูประเด็น “นายกฯต้องมาจากกาเลือกตั้ง” แต่เพียงอย่างเดียว และ ณ บัดนี้ บรรดานักคิดที่ร่วมประชุมกันนี้เองพากันต่อต้าน ส.ส. ที่มาจากกาเลือกตั้ง

13 ตัวอย่างเช่น รายการโทรทัศน์ “กรองสถานการณ์” คืนวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๐ ซึ่งมี คำณูญ สิทธิสมาน เป็นผู้ดำเนินรายการ

14 กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ร ๖ ศ ๑/๑ รายงานการประชุมอุปราชและสมุหนเทศาภิบาล พ.ศ. ๒๕๖๒ แผนกระทรวงศึกษาธิการ

15 Henry Grayson, *The Crisis of the Middle Class*, New York, Rinehart & Company, Inc., ๑๙๕๖ Preface

